HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

למדורה וקדרות מקיפות אותה מטה של תלמידי חכמים כיצד כל שאין תחתיה אלא סנדלין בימות החמה ומנעלין בימות הגשמים ושל עם הארץ דומה לאוצר בלום: ר' בנאה הוה קא מציין מערתא כי מטא למערתא דאברהם אשכחיה לאליעזר עבד אברהם דקאי קמי בבא א"ל מאי קא עביד אברהם א"ל גאני בכנפה דשרה וקא מעיינא ליה ברישיה א"ל זיל אימא ליה בנאה קאי אבבא א"ל ליעול מידע ידיע דיצר בהאי עלמא ליכא עייל עיין ונפק כי מטא למערתא דאדם הראשון יצתה בת קול ואמרה נסתכלת בדמות דיוקני בדיוקני עצמה אל תסתכל הא בעינא לציוני מערתא כמדת החיצונה כך מדת הפנימית ולמ"ד (א)שני בתים זו למעלה מזו כמדת עליונה כך מדת התחתונה א"ר בנאה נסתכלתי בשני עקיביו ודומים לשני גלגלי חמה הכל בפני שרה כקוף בפני אדם שרה בפני חוה כקוף בפני אדם חוה בפני אדם כקוף בפני אדם אדם בפני שכינה כקוף בפני אדם (ב)שופריה דרב כהנא (ג)(מעין שופריה דרב שופריה דרב) מעין שופריה דרבי אבהו שופריה דר' אבהו מעין שופריה דיעקב אבינו שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון ההוא אמגושא דהוה חטיט שכבי כי מטא אמערתא דרב טובי בר מתנה תפשיה (א) בדיקניה אתא אביי א"ל במטותא מינך שבקיה לשנה אחריתי הדר אתא תפשיה בדיקניה אתא אביי לא שבקיה עד דאייתי מספרא וגזיא לדיקניה ההוא דאמר להו חביתא דעפרא לחד ברא חביתא דגרמי לחד ברא חביתא (ד)דאודרא לחד ברא לא הוו ידעי מאי קאמר להו אתו לקמיה דרבי בנאה אמר להו אית לכו ארעא אמרו ליה אין אית לכו חיותא (ב) אין אית לכו בסתרקי אין אי הכי הכי קאמר לכו ההוא גברא דשמעה לדביתהו דקא אמרה לברתה אמאי לא צניעת באיסורא הך איתתא עשרה בני אית לה ולית לי מאבוך אלא חד כי שכיב אמר להו כל נכסי לחד ברא לא ידעי להי מינייהו אתו לקמיה דרבי בנאה אמר להו זילו (ה)חבוטו קברא דאבוכון עד דקאי ומגלי לכו להי מנייכו שבקא אזלו כולהו ההוא דבריה הוה לא אזל אמר להו כולהו נכסי דהאי אזלו אכלו קורצא בי מלכא אמרי איכא גברא חד ביהודאי דקא מפיק ממונא מאנשי בלא סהדי ובלא (ג) מידי אתיוהו חבשוהו אזלא דביתהו אמרה להו עבדא חד הוה לי פסקו לרישיה ופשטו למשכיה ואכלו בישריה וקא מלו ביה מיא ומשקו ביה לחברייא ולא קא יהבי לי דמי ולא אגריה לא ידעי מאי קא אמרה להו אמרי ניתו לחכימא דיהודאי ולימא קריוהו לר' בנאה אמר להו זרנוקא אמרה לכו אמרי הואיל וחכים כולי האי ליתיב אבבא ונידון דינא חזא דהוה כתיב באבולא כל דיין דמתקרי לדין לא שמיה דיין אמר להו אלא מעתה אתא איניש מעלמא

ומזמין

למדורה. שמוקפת קדירות והאש באמצע. אף כאן המטה והאלס באמצע והקערות סביב: **כל שאין תחתיה כו'.** דאמרינן בפסחים (דף קיב.) אוכלין תחת המטה אפי' מחופין בכלי ברזל רוח רעה שורה עליהן: דרך לנעול מנעלין בימות החמה וסנדלים בימות הגשמים בשביל הטיט: **אלא סנדלים בימות החמה.** שמניחים שם עד ימות הגשמים שיצטרך להם: **לאוצר בלום.** בסמ"ך כמו עיסה בלוסה במסכת שבת בפרק כלל גדול (דף עו:) עיסה מעורבת ממינין הרבה וכן אוצר בלום (גיטין דף סז.) מינין הרבה מעורבין בתוכה ביחד וכן מיטת עם הארץ כל דבר מניחין תחת מטתן אוכלין וכלים: **רבי בנאה.** אדם גדול וחשוב היה לפיכך ניתן לו רשות ליכנס בקברי צדיקים אבל אחר לא כדאמרי' (חולין דף ז:) גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן והיה נכנס במערות ומודד מדת ארכן מבפנים ואח"כ מודד מבחוץ כנגדן ועשה שם ציון סיד כדי להכיר מקום הטומאה ולא יביאו טהרות דרך כאן שלא יאהיל על הקבר: **אשכחיה לאליעזר.** דתניא במסכת דרך ארץ(ה) דשבעה צדיקים קיימין שלא מתו וקא חשיב בהדייהו אליעזר עבד אברהם: **בכנפה.** בין זרועותיה: **א"ל.** רבי בנאה לאליעזר: **זיל אימא ליה.** לאברהם: **בנאה קאי אבבא.** ותן לו רשות ליכנס: **אמר ליה ליעול.** דאין כאן חוצפא דאיגיינא באנפיה בכנפה דשרה: **דמידע ידיע דיצר הרע בהאי עלמא ליכא.** ולא צריכנא לאיצטנועי מיניה: ה"ג **על עיין ונפיק.** נכנס ר' בנאה ונסתכל מדת אורך המערה ויצא ואח"כ ציין מבחוץ: **למערתא דאדם הראשון.** כדדרשינן בעירובין (דף נג.) ממרא קרית ארבע(ו) א"ר יצחק קרית ארבע זוגות אדם וחוה אברהם ושרה יצחק ורבקה יעקב ולאה: **בדמות דיוקני.** יעקב דאמרינן בסמוך שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון: **בדיוקני עצמה.** דהיינו אדם הראשון דכתיב ביה (בראשית א) בצלם אלהים ברא אותו: **הא בעינא לציוני.** מבחוץ ולפיכך צריך אני למדוד תחלה מבפנים: **כמדת החיצונה.** שבה ג' אבות ואמהות כך מדת הפנימית. וכמאן דדריש מכפלה שני בתים זה לפנים מזה ופלוגתא היא דרב ושמואל היא בכילד מעברין (עירובין דף נג.): **כך מדת התחתונה.** ודי לך בציון עליונה: **בשני עקיביו של אדם הראשון כו'.** והאי דכתיב [בראשית ג] כי עפר אתה ואל עפר תשוב הא פרכינן ליה במסכת שבת בפרק שואל (דף קנב:) ומוקמינן לה ההוא שעה אחת קודם תחיית המתים: **שופריה דר' אבהו מעין שופריה דיעקב.** ובהשוכר את הפועלים [ב"מ פד.] פריך וליחשוב נמי ר' יוחנן ומשני הדרת פנים לא הויא ליה: **אמגושא.** מכשף: **חטיט שכבי.** חופר המתים להפשיטם בגדיהם: **אתא אביי כו'.** בשביל שהיה העובד כוכבים אוהבו: **ההוא דאמר להו.** מלוה מחמת מיתה היה ומחלק נכסיו לבניו על פיו: **חביתא דעפרא.** אני מניח לאחד מבני. ודרך חכמה אמר שלא יבינו הכל שהוא עשיר ובעל נכסים: **חביתא דגרמי.** חבית מלא עצמות: **אודרא.** מוכין: **אית לכו ארעא.** נשתייר לכם קרקע מאביכם דאם כן היינו חביתא דעפרא. והבהמות שיש בהן עצמות וזהו חביתא דגרמי: **בוסתרקי.** כל מיני בגדים עשויין ממוכין: **לחד ברא.** לאחד מבני אותו שיבררו בית דין: **חבוטו.** הכו הכאות על קברו. ולנסותן נתכוין שאותן שהן ממזרים הן עזי פנים וילכו לחבוט: **אמר להו כולהו נכסי דהאי.** שלא רצה לחבוט על קברו של אביו שזה הוא הצנוע שבכם ומסתברא דלזה אהב יותר. ויפה דן רבי בנאה דלא שייך הכא אלא שודא דדייני והיינו שודא שלא רצה לחבוט והכי נמי אמרינן גבי ההוא דאמר נכסי לטוביה כו' (כתובות דף פה:): **אזלו.** תשעה האחין: **אכלו ביה קורצא.** הלשינו עליו: **אזלא דביתהו.** דרבי בנאה לצעוק אל בית המלך בלשון חכמה כדי שלא יבינו הם אלא על ידי בעלה: **ואכלו בישריה.** של עבד: **וקמלו ביה מיא.** שואבים בו מים בעורו ומשקו ביה בעורו לחברייא לבני הישיבה: **לחכימא דיהודאי.** לרבי בנאה: **זרנוקא.** נוד של עור. וכך אמרה תייש הוה לי וגזלוהו ממני ושחטוהו ואכלו את הבשר ומן העור עשו חמת ושואבין בו מים ושותין בו: **באבולא.** על דלתות השער היה כתוב כדי שילמדו משם בני אדם: **כל דיין.** המיוחד לדון דיני העיר וזימנין דמיתקרי לדינא שתובעין אותו לדין על ממון שתובעין ממנו: **לא שמיה דיין.** ופסול לדון דכיון דאוהב בצע הוא יקבל שוחד:

ומזמין

מציין מערתא. משום (ד) דקבר סתום טומאה בוקעת ועולה כדאמר בכמה דוכתי וא"ת והא אין קברי עובדי כוכבים מטמאים באהל משום דאין קרויין אדם[א] ואפילו רבנן דפליגי אר' שמעון (יבמות סא.) ואמרי דמטמאים באהל מ"מ בקבר שלפני הדיבור לא מרבה לה בנזיר (דף נד.) אלא לענין נגיעה[ב] או בקבר לרבות קבר שלפני הדיבור ומקרא דכתב גבי נגיעה מרבי לה התם ויש לומר דאברהם נקרא אדם דכתיב האדם הגדול וכן אדם הראשון ולהכי אין למעטם מקרא דאדם [וע"ע תוס' יבמות סא. ד"ה קברי]:

כל

רבינו גרשום

למדורה. שיושבין סביבה קדרות כך מניח גלוי מכאן ומכאן ומקיף קערות סביב המפה: כל שאין תחתיה אלא סנדלין בימות החמה. לפי שבימות החמה שאין טיט נועלין מנעלין ומשמרין הסנדלין עד לימות הגשמים ואותן סנדלין יהיו מונחין תחתיהן בימות החמה ולא יותר. וכן בימות הגשמים [משמרין] המנעלים לפי שאסור להניח אוכלין ומשקין וכלים אחרים תחת המטה מפני שרוח רעה שורה עליהן: ושל ע"ה. שאינו מקפיד מניח הכל תחת מטתו ודומה לאוצר בלום כאוצר המאכל שמניחין בו רוב מינין: הוה מציין מערתא (אתא) היה נכנס במערה ומדד ארכה ורחבה וכמה מקום תפיסת הכוכין שבתוכה והיה יוצא חוץ על גבה מן הפתח ומכוין באיזה מקום מונחין הקברים בתוכה ומציין אותו מקום שלא יכנסו שם כהנים ויאכלו טהרות מפני שטומאה בוקעת ועולה ושאר מקום המערה שלא היו הקברים כנגדה מותר לעבור על גבה: דיצר בהאי עלמא ליכא. דאינו צריך להניח מפני שרה שלא יכנס: בדמות דיוקני. שדמותו של אברהם כדמות אדם הראשון: בדיוקני עצמה. של אדם הראשון. אל תסתכל שנברא בצלם של מעלה: א"ר בנאה והא בעינא ליכנס למערה שלו בשביל לציין: אמרה לו בת קול אין את צריך כמדת החיצונה שאברהם מונח בה כך מדת הפנימית של אדם לפי שאברהם האדם הגדול כאדם הראשון. ולמ"ד דמערת המכפלה שהיתה כפולה בית ועליה היו הכי קאמרי לר' בנאה כמדת העליונה ששם אברהם כך מדת התחתונה ששם אדם הראשון: דאודרי. דבר העשוי ממוכין צמר שגוררין מן הבגדים: בסתרקי. כרים וכסתות ומצעות עשוין מאודרין: באיסורא. דזנות: אזלא דביתהו לבי מלכא אמרה להו עבדא הוי לי וכו': אמר להו זרנוקא. עבדא היינו בהמה ששחטו אותה ופסקו ראשה והפשיטו העור שלה ועשו ממנו נוד לשאוב בו מים מן הבור: הואיל וחכים כולי האי ליתיב אבבא. דחצר המלך: באבולא. על גב השער.

מסורת הש"ס

א) [עירובין נג.], ב) ב"מ פד, ג) ס"א ל"ג, ד) [גי' הערוך דאודלא פי' נולה], ה) [ד"א זוטא פ"א], ו) [בראשית לה],

גליון הש"ס

גמרא חבוטו קיברא. עיין אליה רבה א"ח סימן תקסח ס"ק ט"ו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דרב טובי בר מתנה תפשיה אתא אביי כצ"ל ותיבת בדיקניה נמחק: (ב) שם אית לכו חיותא א"ל אין אית לכו בסתרקי א"ל אין: (ג) שם בלא סהדי ובלא ראיה אתיוהו: (ד) תום' ד"ה מציין מערתא משום דקא סבר טומאה רצוצה בוקעת ועולה:

מוסף רש"י

כל שאין תחתיה אלא סנדלין בימות החמה כו'. של בעל הבית שנותנם שם, כשהוא בא לשכב ולישן חולץ מנעליו ונותנן תחת מטתו, אבל לתת תחתיה דברים אחרים גנאי הוא לו, שמרגיל בני הבית לשם (סוכה כא:). **שני בתים.** היו בה (ערובין נג.). **שופריה.** זיהרורי תארו וקירון עור פניו (ב"מ פד. ועי' רש"י כתובות יז.).

מוסף תוספות

א. ואמאי מסיים מערתא דבני נח. רמב"ן. וכל שהיה קודם הדיבור קודם מתן תורה בין של עובדי כוכבים בין של ישראל קרי ליה קבר בן נח. רש"י נזיר נד. ב. ובפ"ק דמ"ק (ה.) אמרינן דאין מציינים על דבר שאינו מטמא באהל. תוס' נזיר נד.